

Stånds

Stånds, *Senecio jacobaea*, är ett naturligt inslag i den svenska floran. Eftersom den kan vara giftig för betande djur och försvarar betesmarkernas användande är det viktigt att förhindra spridning till betesmarker. Länsstyrelsen har sammanställt information om stånds för att skapa tryggt bete för våra djur och öka kunskapen om hur man med långsiktiga strategier får en hållbar kontroll av stånds.

Text: Per Persson och Mette Olsson. Foto: Per Persson

Känn igen plantan!

Stånds är en två- eller flerårig ört som blommar med gula korgblommor från juli till september. Under plantans första år bildas en låg bladrosett med mörkgröna parflikiga blad. Först andra året går den upp i blom. Det bildas då brunröda fårade blomstjälkar, 40 till 100 cm höga. På stjälkarna finns det parflikiga mörkgröna blad och en samling gula blommor i toppen.

Den sprider sig med frö som gror under hösten eller våren därpå. Fröna kan ligga vilande i jorden under många år.

Vanligast i söder

Stånds förekommer främst i södra delarna av Sverige, men finns ända upp i Norrland utmed kustnära områden. Den hör inte till våra vanligaste växter, men där den har etablerat sig kan den finnas i stort antal. Plantorna trivs bäst i näringsfattiga marker och hittas framför allt i betesmarker, vallar, banvallar och vägkanter. Unga plantor av stånds är dåliga på att konkurrera med andra växter, det är därför vanligt att den etablerar sig där marken på något sätt lämnats bar eller på glest bevuxen mark.

Smaken avskräcker

Alla gräsätande djur påverkas av stånds men det är relativt ovanligt att de äter så mycket att de blir sjuka. Färska plantor har en besk smak vilket gör att djuren undviker dem. När plantorna torkats, som vid inblandning i hö, försvinner den beska smaken och djuren äter växten. Plantor som brutits av eller är avslagna förlorar också smak. Därför går det inte att betesputsas och låta växtresterna ligga kvar

Symtom på förgiftning.

Det är när en alkaloid i plantan bryts ner i levern som det bildas skadliga pyrroler. De skadar levercellerna vilket leder till att djuren blir sjuka. Vid mindre skador kan djuren återhämta sig, men är skadorna på levern stora kan det leda till döden.

Om djuren får i sig små mängder stånds under lång tid kan det dröja veckor innan de första symtomen visar sig. Då djuren ätit stora mängder under kort tid kan det orsaka akut förgiftning och effekten av skadorna syns redan efter några dagar. De första symtomen kan vara att djuren ser utmättrade ut och saknar aptit. Sedan kan det utvecklas med t.ex. blodiga diarréer, svag snabb puls eller svårt att kontrollera sina rörelser. ▶

Kontrollera markerna

Det bästa sättet att undvika problem med stånds är att arbeta förebyggande med en bra strategi som förhindrar spridning till känsliga marker. I England, där man lagstiftat om stånds, finns regler för riskbedömning och när åtgärder ska göras. Faktorer som jordart, hur landskapet ser ut m.m. har betydelse, men avstånden går bra att använda som riktvärden. Inom 50 m från betesmark eller vall bedöms som hög risk, medium risk 50–100 m och om de växer mer än 100 m bort räknas det som låg risk. Vid hög och medium risk ska en plan upprättas och åtgärder sättas in. Bedöms risken som låg räcker det att regelbundet kontrollera hur spridningen utvecklas.

Fröna kan under rätt förutsättningar gro flera år efter att stånds tagits bort. Det är därför viktigt att fortsätta kontrollera mark där det funnits stånds.

Dra upp plantorna

När stånds upptäcks är det viktigt att ta bort plantorna direkt så att inte större bestånd etablerar sig. Se till att hela rotsystemet följer med upp eftersom glömda rotbitar kan bilda nya plantor. Det bästa är om man lär sig att känna igen stånds på den bladrossett den bildar under 1:a året rotsystemet är då inte är så välutvecklat vilket gör plantan betydligt lättare att ta upp. Det krävs upprepade behandlingar under många år för att bli av med ett väl etablerat bestånd. Låt inga plantor sätta frö utan ta i alla fall bort blommorna. Uppdragna plantor ska brännas eller lämna till destruktion, på detta sätt förhindras frön att mogna och spridas vidare.

Eftersom det finns ämnen i plantan som kan göra att huden blir känslig för solljus är det bra att skydda huden med kläder och använda handskar.

Vid stora bestånd av stånds.

När det rör sig om stora bestånd av stånds, finns möjligheten att slå och destruera materialet. Plantorna kommer då att utvecklas nya blomstjälkar, men då oftast med mindre antal blommor och frö. När nya blommor bildas är det nödvändigt att slå ytterligare en gång. Slå när hälften av beståndet blommar. Ta hand om avslagna plantor så att de inte sprider frön.

Även om bara ett antal av plantorna dör varje år när man slår så leder det på sikt till att beståndet kan hållas på en kontrollerbar nivå.

Betesmarker med biologiska värden får inte bekämpas kemiskt. På vall och betesvall på åkermark kan stånds bekämpas kemiskt med 1,5–1,8 l Starane XL. Bekämpningen utförs när stånds befinner sig i rosettstadiet.

Slit inte ut betet

Ett sätt att hejda stånds utbredning är att ha en bra betesstrategi. Där djuren sliter på gräset är det viktigt att inte djuren överbetar marken. Genom att ha olika beten att flytta djuren mellan minskar man risken för stort slitage. Låt inte gräset bli kortare än 5–6 cm och låt det sen växa upp till 15–20 cm innan det betas på nytt. När maskiner används, var försiktig så att de inte skadar grässvålen. Om det blir stora skador kan dessa repareras genom att så i nytt gräs så att stånds inte hinner etablera sig.

Om nytt bete ska anläggas på åkermark där det finns stånds är plöjning ett alternativ för att bli av med stånds. Viktigt är då att så in med en gräsblandning som snabbt etablerar sig så att konkurrensen blir för stor för stånds. Använd en gräsblandning som passar för betande djur, men som också är anpassad efter de förutsättningar som finns på platsen.

Källor:

www.sva.se, 2009-07-09, Stånds

www.linnaeus.nrm.se/flora, 2008-08-25, Stånds, *Senecio jacobaea* L

www.ragwortfacts.com, 2010-02-04, *Ragwort Facts, information on Ragwort in the UK from a scientific perspective*

Siegrist-Maag S., Lüscher A., Suter M., 2008, *Reaktion von Jakobs-Kreuzenkraut auf Schnitt*, AGRARForschung 15 (7): 338-343

Advice on the dangers of ragwort, 2004, The British Horse Society Welfare Department

www.agf.gov.bc.ca, 2010-02-04, *Tansy Ragwort in British Columbia*

www.ragwort.jakobskruiskruid.com, 2010-02-04, *Ragwort myths and facts*

Department of environment food and rural affairs, 2007, *Code of practice on how to prevent the spread of ragwort*, www.defra.gov.uk

Mossberg, B., Stenberg, L., Ericsson, S., 1992, *Den Nordiska Floran*, Solna, Wahlström & Widstrand

LÄNSSTYRELSEN
I SKÅNE LÄN

Östra Boulevarden 62A, 291 86 Kristianstad
Kungsgatan 13, 205 15 Malmö
Tel 044/040-25 20 00, Fax 044/040-25 25 00
E-post skane@lansstyrelsen.se
www.lansstyrelsen.se/skane

Detta material har delvis
finansierats med EU-medel